maniFEST

živých

knižníc

MANIFEST ŽIVÝCH KNIŽNÍC

Autori a spoluautori textov:

Workshop Mikulov:

Mgr. art. Roman Večerek (Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne - hlavný partner projektu)
Mgr. Jana Sikorová (Mestská knižnica Znojmo - partnerská knižnica)
PhDr. Kamila Prextová, MBA (Knižnica pre mládež mesta Košice)
Mgr. Iveta Babjaková (Verejná knižnica Mikuláša Kováča)
Mgr. Monika Lopušanová (Ústredná knižnica FIF v Bratislave)
Ing. Alžbeta Martinická (Turčianska knižnica v Martine)
Ondrej Látka, PhD. (Univerzitná knižnica TUKE)
Mgr. Tomáš Štefek (Mestská knižnica Bratislava)
Natalie Šťastná (Európsky parlament – Kancelária na Slovensku)
Jan Pátek (Európsky parlament – Kancelária na Slovensku)
Mgr. Jaroslav Čech (Mestská knižnica Břeclav)
Mgr. Jana Slezáková (Schumanova stáž v Európskom parlamente)
Ing. Pavol Tomašovič (Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave)
Mgr. Ilona Salajková (Mestská knižnica Mikulov)

KUK FEST 2026: Living Libraries of V4:

Mgr. art. Roman Večerek (Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne - hlavný partner projektu)
Mgr. Jana Sikorová (Mestská knižnica Znojmo - partnerská knižnica)
Mgr. Tomasz Grabiński (Mestská verejná knižnica v Kamiennej Góre - partnerská knižnica)
Ing. Tatiana Babincová (Mestská knižnica Ružomberok)
Ing. Slavomíra Krasňanová (Krajská knižnica Karola Kmeťka v Nitre)
Martina Sedláková (Knižnica Jozefa Mateja Sychry Žďár nad Sázavou)
Mgr. Vendula Humlová (Stredočeská knižnica v Kladne)
MgA. Magda Goláňová (Masarykova verejná knižnica Vsetín)
Wojciech Gach (Knižnica v Suchej Beskidzkej Dr. Michała Żmigrodzkého.)
Joanna Michalik (Mestská verejná knižnica Limanowa)
Aneta Mazgaj (Mestská verejná knižnica v Mszane Dolnej)

Zostavili a redakčne upravili
Mgr. Anna Nahálková
Bc. Katarína Kytková

Grafická úprava a sadzba
Bc. Katarína Kytková

Fotografie a použité ilustrácie
Jakub Krška, Juraj Bednárik, Anton Ošťadnický

Tlač
Technická univerzita v Košiciach

Táto publikácia je dostupná aj v českom, anglickom a poľskom jazyku na www.kukfest.sk.

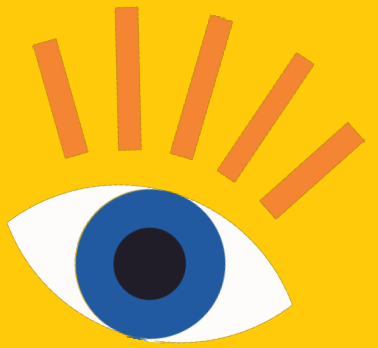
O publikácii
Manifest živých knižníc vznikol v rámci projektu KUK Fest 2026: Living Libraries of V4, ktorý prepája knižnice a knihovníkov zo Slovenska, Českej republiky a Poľska. Jeho cieľom je zdieľať skúsenosti, podporovať spoluprácu a rozvíjať knižnice ako otvorené, živé kultúrne, vzdelávacie a komunitné priestory.
Publikácia vznikla s podporou Medzinárodného vyšehradského fondu.
The project is co-financed by the governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from the International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe.

Visegrad Fund

Oravská knižnica
Antona Habovštiaka

ŽILINSKÝ KRAJ

Európsky parlament

Manifest živých knižníc

OD FESTIVALU K MANIFESTU

Keď knižnica vychádza medzi ľudí

Mgr. art. Roman Večerek, riaditeľ Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne a riaditeľ festivalu KUK Fest

Čo všetko môže byť knižnica? Miestom, kde si požičiavame knihy, stretávame sa s literatúrou a získavame informácie? Alebo aj otvorenou kultúrnou, vzdelávacou a komunitnou inštitúciou, ktorá spája ľudí, podporuje tvorivosť a aktívne vstupuje do života svojho okolia? Práve z tejto predstavy vyrástol KUK Fest – festival kníh, umenia a kultúry, ktorý organizuje Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne.

Keď sme v roku 2021 pripravovali jeho prvý ročník pri príležitosti 70. výročia založenia knižnice, nechceli sme zostať pri tradičnom kultúrnom podujatí. Chceli sme dostať knihy, umenie a kultúru bližšie k ľuďom a ukázať, že verejná knižnica môže aktívne spoluvytvárať kultúrny a komunitný život mesta. Skratka KUK označuje knihy, umenie a kultúru, postupne sa však stala aj pozvaním pozrieť sa na knižnicu z iného uhla.

KUK Fest sme koncipovali ako multižánrový festival, v ktorom sa literatúra stretáva s divadlom, hudbou, filmom, výstavami, tvorivými dielňami a diskusiami. Nejde nám iba o rozmanitosť programu, ale predovšetkým o prepájanie ľudí a zážitkov. Zistili sme pritom, že ak chceme osloviť aj tých, ktorí do knižnice bežne neprichádzajú, musíme sa vydať bližšie k nim. Festival sme preto presunuli do centra mesta, do otvoreného verejného priestoru. Knižnica tak vykročila zo svojej budovy a začala byť prirodzenou súčasťou každodenného života mesta.

Práve tu sa začala napĺňať predstava knižnice ako takzvaného tretieho miesta, ako o ňom uvažoval americký sociológ Ray Oldenburg. Miesta medzi domovom a pracoviskom, ktoré podporuje neformálne stretávanie a vytváranie vzťahov. Takýmto priestorom nemusí byť iba knižničná čitáreň či komunitná miestnosť. Môže ním byť aj námestie, park alebo festivalový stan. Dôležitejšie než samotná lokalita je to, čo sa v nej odohráva.

A potom je tu aj tá menej viditeľná stránka festivalu, ktorá sa do programov, výročných správ ani štatistík celkom nezmestí. Spomínam si na noc, keď som zostal spať sám v hlavnom cirkusovom stane, ktorý sme mali zapožičaný. Mojou úlohou bolo postrážiť ho, aby sa mu nič nestalo. Znie to trochu hrdinsky, ale v skutočnosti to bolo malé dobrodružstvo. Trochu strachu, trochu zimy, veľa únavy a celkom praktická otázka, ako sa uprostred noci dostať na toaletu. Veľký stan, tma, nočné zvuky a ja, strážca festivalového vesmíru. Chvíľami som si pripadal ako posledný člen výpravy na opustenej planéte.

A potom prišli mladí dobrovoľníci. Rozhodli sa, že v tom stane nebudem spať sám, a tak sa z môjho strážneho stanovišťa stala spoločná nocľaháreň. Zrazu bolo viac smiechu, viac života a možno aj menej priestoru na spanie. Práve v takých chvíľach si človek uvedomí, čo je skutočnou podstatou festivalu. Mladí ľudia, ktorí prichádzajú s energiou, nápadmi a ochotou pomôcť, nie sú iba pomocnou silou pri organizácii. Sú jeho spolutvorcami. Bez nich by to jednoducho nešlo.

Za šesť ročníkov sme zažili spaľujúce teplo, vodnú smršť, vykĺbené rameno, hexenšus, výpadky elektriny aj nedostatok peňazí. Situácie, keď bolo potrebné improvizovať, presúvať, zachraňovať, telefonovať a hľadať riešenia. A vždy sa našiel niekto, kto priložil ruku k dielu. Niekto priniesol pomoc, niekto riešenie, niekto kávu a niekto dobrý vtip. A pokračovalo sa ďalej.

Tieto skúsenosti hovoria o niečom veľmi podstatnom: o dôvere, spolupráci, dobrovoľníctve, participácii a schopnosti vytvárať spoločnú vec. KUK Fest nie je iba súborom kultúrnych podujatí. Je priestorom, v ktorom sa komunita aktívne podieľa na vzniku verejného kultúrneho života. Knižnica pritom zostáva prirodzeným východiskom celého diania. Nechceme nahradiť jej tradičné poslanie, ale rozširovať spôsoby, ktorými ho napĺňame – prostredníctvom vzdelávania, kultúry, podpory kritického myslenia, inklúzie a spoločenskej zodpovednosti.

V roku 2026 získal KUK Fest nový medzinárodný rozmer. Šiesty ročník s podtitulom Living Libraries of V4 – Živé knižnice V4 prepojil festival s odborným stretnutím verejných knižníc zo Slovenska, Českej republiky a Poľska. V rámci V4 Knižničného veľtrhu sme vytvorili priestor na prezentáciu projektov, zdieľanie dobrej praxe, diskusie a workshopy.

V rozhovoroch sa postupne ukazovalo, že napriek rozdielnym podmienkam riešime podobné otázky. Čo znamená živá knižnica? Je ňou knižnica s vysokou návštevnosťou, bohatým programom a moderným vybavením? Alebo predovšetkým inštitúcia, ktorá dokáže počúvať svojich používateľov, reagovať na ich potreby a zapájať ich do vlastného rozvoja?

Práve z týchto stretnutí a rozhovorov vyrástla myšlienka Manifestu živých knižníc. Nechceli sme vytvoriť univerzálny návod, podľa ktorého by mali všetky knižnice fungovať. Chceli sme zachytiť skúsenosti, hodnoty a spoločné presvedčenia ľudí, ktorí pracujú v rôznych knižniciach a prostrediach, no stretávajú sa s podobnými otázkami a výzvami. Myšlienky sme ďalej rozvíjali aj na spoločnom workshope riaditeľov knižníc v Mikulove.

Výsledkom je šesť princípov, ktoré tvoria základ Manifestu: načúvame a reagujeme, vytvárame priestor pre všetkých, dôverujeme ľuďom, dávame slobodu tvoriť a skúšať, robíme veci, ktoré majú zmysel, a vytrvávame a učíme sa. Nie sú to iba všeobecné deklarácie. Každý z nich predstavuje konkrétnu výzvu pre každodenné fungovanie knižnice.

Veríme, že živú knižnicu nedefinuje veľkosť budovy, počet podujatí ani množstvo technológií. Jej skutočná hodnota spočíva v ľuďoch, vzťahoch, dôvere, otvorenosti a schopnosti reagovať na potreby komunity.

Žijeme vo svete, v ktorom máme informácie takmer neustále na dosah, ale čoraz viac potrebujeme miesta, kde sa dokážeme zastaviť, počúvať a rozumieť si. Knižnica má jedinečnú možnosť vytvárať priestor pre slobodný prístup k informáciám, celoživotné vzdelávanie, kritické myslenie, kultúrnu rozmanitosť a stretnutie rôznych generácií i názorov. Nemusí byť odpoveďou na všetky problémy spoločnosti. Môže však byť miestom, kde sa o nich dokážeme rozprávať a spoločne hľadať riešenia.

Možno je to naivné, ale niekedy si hovorím, že knižnice raz zachránia svet. Nie samy, samozrejme. Ale spolu s ľuďmi, ktorým dávajú priestor. Tým, že podporujú čítanie a poznanie, učia počúvať, rozumieť, pýtať sa, pochybovať, tvoriť a byť spolu. Tým, že vytvárajú malé ostrovy dôvery vo svete, ktorý ich potrebuje čoraz viac.

KUK Fest trvá niekoľko dní, no jeho význam pokračuje v nových kontaktoch, spolupráca ch a nápadoch, ktoré si ľudia odnášajú domov. Rovnako vnímame aj tento Manifest – nie ako uzavretý súbor pravidiel, ale ako otvorené pozvanie k spoločnému premýšľaniu a konaniu. Jeho skutočný zmysel sa ukáže až vtedy, keď sa jednotlivé princípy stanú súčasťou každodennej práce knižníc a vzťahov s ľuďmi.

Možno sme na začiatku chceli len dostať knižnicu na námestie. Dnes vieme, že sme tým otvorili oveľa väčší priestor – priestor na premýšľanie o tom, aké knižnice chceme mať a akú spoločnosť chceme spolu vytvárať.

Nechceme iba hovoriť o živých knižniciach. Chceme ich každodenne vytvárať – v knižniciach, komunitách aj vo verejnom priestore.

S knižnicou na každom kroku.

MANIFEST ŽIVÝCH KNIŽNÍC

Knižnica žije, keď dáva priestor ľuďom.

Knižnica je živý kultúrny, vzdelávací a komunitný priestor. Miesto, kde sa stretávajú ľudia, myšlienky a príbehy, kde vznikajú nové nápady a kde každý môže objavovať, tvoriť, učiť sa a byť súčasťou spoločného diania.

Živú knižnicu utvárajú ľudia, ich potreby, dôvera a odvaha skúšať nové veci. Jej podoba sa vyvíja spolu s ľuďmi a spoločnosťou. Je otvorená zmenám, počúva, hľadá zmysluplné cesty a dáva priestor iniciatíve.

Veríme v knižnice, ktoré majú odvahu počúvať, dôverovať a spoločne s ľuďmi vytvárať nové možnosti.

Šesť princípov živej knižnice:

1. NAČÚVAME A REAGUJEME

Zaujímame sa o potreby ľudí a berieme ich skúsenosti vážne. Zapojíme ich do utvárania služieb, priestoru i programu. Zmysluplné podnety premieňame na konkrétne zmeny a vysvetľujeme, čo a prečo môžeme urobiť.

2. VYTVÁRAME PRIESTOR PRE VŠETKÝCH

Podporujeme prístupnosť, stretávanie a vzájomné porozumenie. Hľadáme cesty, ako odstraňovať fyzické, komunikačné a iné prekážky. Každý má mať možnosť knižnicu využívať, prichádzať s vlastnými nápadmi a cítiť sa v nej vítaný.

3. DÔVERUJEME ĽUĎOM

Dôvera dáva priestor iniciatíve, samostatnosti a zodpovednosti. Podporujeme zamestnancov aj užívateľov v tom, aby prichádzali s nápadmi, preberali zodpovednosť a podieľali sa na rozvoji knižnice. Vytvárame podmienky, v ktorých môžu dobré nápady rásť.

4. DÁVAME SLOBODU TVORIŤ A SKÚŠAŤ

Podporujeme zvedavosť, tvorivosť a odvahu hľadať nové cesty. Umožňujeme ľuďom objavovať, experimentovať a uskutočňovať vlastné iniciatívy. Slobodu spájame s profesionálnym úsudkom a zodpovednosťou za zmysel toho, čo robíme.

5. ROBÍME VECI, KTORÉ MAJÚ ZMYSEL

Vieme, prečo jednotlivé aktivity robíme a komu majú slúžiť. Vyberáme také služby, programy a formy spolupráce, ktoré zodpovedajú poslaniu knižnice a prinášajú hodnotu ľuďom aj spoločnosti. Kvalitu staviame na znalosti potrieb, odbornosti a premyslenom výbere.

6. VYTRVÁVAME A UČÍME SA

Knižnicu rozvíjame krok za krokom. Skúšame nové možnosti, vyhodnocujeme skúsenosti, učíme sa z chýb a zdieľame to, čo funguje. Dávame zmenám čas a staráme sa o ľudí, ktorí ich uskutočňujú.

Živá knižnica vzniká spoločne.

Veríme, že knižnica môže byť miestom, kde ľudia nachádzajú inšpiráciu, dôveru, príležitosti aj vzťahy. Miestom, kde môžu slobodne prichádzať s nápadmi, učiť sa od seba navzájom a podieľať sa na živote svojho okolia.

Živosť knižnice sa pozná podľa toho, čo ľuďom umožňuje, ako s nimi zaobchádza a ako sa dokáže premieňať.

Čo hovoríme, chceme tiež žiť.

O dokumente

Tento manifest vzniká zo skúseností knihovníčok a knihovníkov z Poľska, Českej republiky a Slovenska. Je spoločným východiskom pre ďalšie premýšľanie, zdieľanie dobrej praxe a rozvoj živých knižníc.

Je otvoreným dokumentom. Môže sa premieňať spolu s potrebami ľudí, skúsenosťami knižníc a vývojom spoločnosti. Jeho zmyslom je inšpirovať ku konaniu, nie stanoviť raz a navždy uzavretý zoznam pravidiel.

ŽIVÁ KNIŽNICA AKO VEREJNÝ ZÁVÄZOK

Manifest živých knižníc nevznikol ako hotová odpoveď na všetky otázky, pred ktorými dnes knižnice stoja. Vznikol z rozhovorov, skúseností, pochybností aj spoločného presvedčenia, že knižnica má v súčasnej spoločnosti význam, ktorý ďaleko presahuje požičiavanie kníh. Je výsledkom stretnutia knihovníčok a knihovníkov na KUK feste v Dolnom Kubíne, kde sa zástupcovia knižníc z rôznych krajín a prostredí rozprávali o tom, čo dnes znamená živá knižnica. Na tieto rozhovory nadviazal spoločný workshop riaditeľov knižníc v českom Mikulove. Práve v dialógu, porovnávaní skúseností a hľadaní spoločných východísk sa postupne formovala myšlienka manifestu.

Nie je to dokument jednej knižnice, jedného mesta ani jednej krajiny. Je to pokus pomenovať hodnoty, ktoré môžu spájať knižnice bez ohľadu na ich veľkosť, zriaďovateľa, rozpočet či geografickú polohu. Vychádza z presvedčenia, že každá knižnica má vlastné podmienky a vlastný príbeh, no všetky môžu zdieľať spoločnú ambíciu: byť otvoreným, dôveryhodným a užitočným miestom pre ľudí.

Živosť knižnice sa nedá nariadiť ani dosiahnuť jednorazovým projektom. Nevzniká tým, že knižnica usporiada viac podujatí, kúpi nové technológie alebo zrekonštruuje svoje priestory. To všetko môže byť dôležité, ale samo osebe to nestačí. Živou sa knižnica stáva vtedy, keď dokáže vnímať svet okolo seba, rozumieť ľuďom, ktorým slúži, a premieňať svoje poznanie na konkrétne konanie. Keď sa z návštevníka nestáva iba používateľ služby, ale partner. Keď sa z budovy nestáva iba miesto uložených dokumentov, ale priestor vzťahov, poznania, spolupráce a dôvery.

Manifest preto nechápeme ako súbor príkazov alebo jednotný model, ktorý by mali všetky knižnice napodobňovať. Je pozvaním k premýšľaniu a konaniu. Každá knižnica si musí nájsť vlastný spôsob, ako jeho princípy napĺňať. Podstatné je, aby ich neostala iba deklarovať, ale aby sa stali súčasťou každodennej práce, rozhodovania a vzťahov.

1. KNIŽNICA JE VIAC NEŽ BUDOVA A SLUŽBA

Knižnica je jednou z mála verejných inštitúcií, do ktorých môže človek vstúpiť bez toho, aby musel niečo kupovať, niečo dokazovať alebo vopred vysvetľovať, prečo prichádza. Môže prísť za knihou, informáciou, pokojom, rozhovorom, pomocou, inšpiráciou alebo jednoducho preto, že potrebuje byť chvíľu medzi ľuďmi. Môže v nej stráviť aj celý deň bez toho, aby musel čokoľvek konzumovať alebo zdôvodňovať svoju prítomnosť. Táto otvorenosť je jednou z jej najväčších hodnôt. V čase, keď sa mnohé verejné priestory menia na komerčné alebo účelovo uzavreté miesta, má knižnica osobitné postavenie: ponúka priestor, v ktorom má človek hodnotu aj bez toho, aby bol zákazníkom.

Otvorenosť knižnice však znamená prekročiť predstavu, že všetko dôležité sa musí odohrávať za jej stenami. Knižnica môže vstupovať do ulíc, škôl, parkov, komunitných centier, nemocníc, zariadení sociálnych služieb či dopravných uzlov. Môže prinášať knihy a čítanie tam, kde ľudia žijú, pracujú, čakajú alebo sa stretávajú. Decentralizácia knižničných služieb nie je zrieknutím sa knižničnej budovy. Je rozšírením jej dosahu a potvrdením, že verejná služba má vychádzať v ústrety ľuďom.

Knižnica, ktorá je živá, sa preto nepýta iba na to, koľko ľudí prekročilo jej prah. Pýta sa aj na to, ku komu sa ešte nedostala, koho neoslovuje, komu jej služby zostávajú vzdialené a čo môže urobiť, aby sa to zmenilo. Jej hranice neurčujú iba múry, ale schopnosť nadväzovať vzťahy a byť prítomná v živote svojho okolia.

2. ĽUDIA NIE SÚ PUBLIKOM. SÚ SPOLUTVORCAMI

Tradičný pohľad na knižnicu často rozdeľuje jej svet na tých, ktorí služby pripravujú, a tých, ktorí ich využívajú. Živá knižnica toto rozdelenie zjemňuje. Návštevníci, čitatelia, obyvatelia, partneri aj samotní zamestnanci môžu byť aktívnymi účastníkmi jej rozvoja. Ľudia neprichádzajú iba prijímať hotový program. Prinášajú skúsenosti, vedomosti, otázky, zručnosti, kontakty a nápady, ktoré môžu obohatiť celú komunitu.

Spolutvorba neznamená, že knižnica prestáva niesť odbornú zodpovednosť alebo že každé želanie musí premeniť na službu. Znamená, že rozhodnutia nevznikajú v izolácii. Knižnica vytvára príležitosti na rozhovor, zisťuje potreby, vysvetľuje svoje možnosti a hľadá riešenia spolu s ľuďmi. Niekedy môže ísť o veľkú zmenu priestoru alebo služby, inokedy o drobnosť, ktorá však niekomu zásadne uľahčí prístup.

Nepracujeme iba pre komunitu, ale predovšetkým spoločne s ňou. Rozdiel je zásadný: ľudia nie sú len adresátmi našich služieb a aktivít, ale partnermi, ktorí môžu ovplyvňovať ich podobu, prinášať vlastné iniciatívy a spolurozhodovať o tom, čo sa v knižnici deje. Práve tak vzniká priestor, ktorý skutočne odráža potreby a možnosti miestneho prostredia.

Dôležité je pripustiť, že ľudia nie sú jednotná skupina. Deti, mladí ľudia, rodičia, seniori, ľudia so zdravotným znevýhodnením, ľudia v sociálne náročnej situácii, cudzinci, ľudia žijúci osamelo či tí, ktorí sa s knižnicou doteraz nestretli, môžu mať odlišné potreby a očakávania. Živá knižnica sa nespolieha na predstavu priemerného návštevníka. Hľadá spôsoby, ako vytvárať priestor pre rozmanitosť.

Komunita sa nevytvára tým, že ju pomenujeme v projekte. Vzniká postupne, cez opakované stretnutia, dôveru, spoločnú skúsenosť a možnosť niečo spolu ovplyvniť. Knižnica môže byť miestom, kde sa ľudia, ktorí by sa inak nestretli, dostanú do jedného rozhovoru. Práve v tom spočíva jej osobitná spoločenská sila.

3. INKLÚZIA NIE JE DOPLNKOVÁ AKTIVITA

Otvorenosť knižnice sa nepozná podľa toho, či má na dverách napísané, že je pre všetkých. Pozná sa podľa toho, či sa v nej rôzni ľudia skutočne dokážu orientovať, cítiť bezpečne a zmysluplne sa zapojiť. Prístupnosť nie je iba otázkou bezbariérového vstupu. Zahŕňa zrozumiteľnú komunikáciu, dostupnosť informácií, primerané formy služieb, rešpektujúci jazyk, citlivosť na rôzne životné situácie aj ochotu hľadať individuálne riešenia.

Inklúzia sa nezačína špeciálnym podujatím pre konkrétnu skupinu. Začína sa spôsobom, akým knižnica premýšľa o svojich službách, priestore, pravidlách a každodennom kontakte s ľuďmi. Je rozdiel medzi tým, keď knižnica niekoho pozve na jednu aktivitu, a tým, keď mu dá možnosť stať sa prirodzenou súčasťou jej života. Skutočná otvorenosť znamená nepredpokladať, že všetci majú rovnaké možnosti, rovnaké skúsenosti alebo rovnakú mieru istoty pri vstupe do verejnej inštitúcie.

Knižnica môže pomáhať znižovať osamelosť, prepájať generácie a vytvárať bezpečné príležitosti na stretnutie. Medzigeneračné projekty, komunitné čítanie, tvorivé dielne, rozhovory či živé knižnice ukazujú, že poznanie nevzniká iba z textov. Vzniká aj zo vzájomného počúvania a z možnosti stretnúť človeka, ktorého životná skúsenosť je odlišná od našej.

Práve preto má knižnica dôležitú úlohu v budovaní porozumenia. Nemusí odstraňovať všetky rozdiely ani predstierať, že konflikty neexistujú. Môže však vytvárať podmienky, v ktorých sa o rozdieloch dá hovoriť bez ponižovania a v ktorých má každý človek právo byť vypočutý.

4. ČÍTANIE, POZNANIE A SCHOPNOSŤ ROZUMIEŤ SVETU

Kniha zostáva jedným zo základných pilierov knižnice. Živá knižnica však obhajuje čítanie nielen ako voľnočasovú aktivitu alebo cestu k literárnemu zážitku, ale aj ako predpoklad osobného a spoločenského rozvoja. Čítanie rozvíja jazyk, predstavivosť, sústredenie, pamäť a schopnosť premýšľať v súvislostiach. Čítanie s porozumením umožňuje človeku nielen rozpoznať slová, ale pochopiť význam, rozlišovať podstatné informácie, klásť otázky a vytvárať vlastný úsudok.

V spoločnosti zahltenej informáciami je čitateľská a informačná gramotnosť nevyhnutnou súčasťou občianskej odolnosti. Človek potrebuje vedieť vyhľadávať informácie, posudzovať ich dôveryhodnosť, rozlišovať fakty od názorov a rozumieť tomu, ako sa informácie šíria. Kritické myslenie neznamená automaticky všetko spochybňovať. Znamená vedieť sa pýtať, overovať, porovnávať zdroje a byť pripravený upraviť svoj názor, keď sa objavia presvedčivé dôkazy.

Knižnica má v tejto oblasti osobitnú úlohu. Je miestom, ktoré sprostredkúva prístup k dôveryhodným zdrojom, podporuje celoživotné vzdelávanie a pomáha ľuďom orientovať sa v meniacom sa informačnom prostredí. Môže rozvíjať mediálnu, digitálnu a informačnú gramotnosť, vytvárať priestor na diskusiu a učiť ľudí pracovať s otázkami, na ktoré neexistujú jednoduché odpovede.

Podpora čítania sa zároveň nemôže obmedziť na tých, ktorí už čítajú. Živá knižnica hľadá nové cesty k ľuďom, ktorí si ku knihám ešte nenašli vzťah. Prináša čítanie do verejného priestoru, prepája ho s umením, hrou, rozhovorom a osobnou skúsenosťou. Vytvára príležitosti, aby sa kniha stala prirodzenou súčasťou života a nie povinnosťou, ktorá človeka od čítania odradí.

5. KNIŽNICA V DIGITÁLNOM SVETE

Digitálne technológie menia spôsob, akým ľudia vyhľadávajú, čítajú, komunikujú a učia sa. Knižnica, ktorá chce zostať živá, nemôže tieto zmeny ignorovať. Nemusí však podliehať každej technologickej novinke. Jej úlohou je vyberať také nástroje, ktoré zlepšujú dostupnosť služieb, rozširujú možnosti poznávania a uľahčujú ľuďom život.

Digitalizácia má zmysel vtedy, keď odstraňuje prekážky. Elektronické služby, digitálne čitateľské preukazy, online katalógy, elektronické informačné zdroje

či digitálne čitateľské platformy môžu sprístupniť knižnicu aj tým, ktorí sa do nej nemôžu pravidelne dostať. Technológia však nesmie vytvoriť novú bariéru pre ľudí, ktorí nemajú potrebné vybavenie, zručnosti alebo istotu. Digitálna služba má dopĺňať osobný kontakt, nie ho automaticky nahrádzať.

Knižnica môže byť miestom, kde sa ľudia učia bezpečne a zodpovedne používať digitálne nástroje. Môže pomáhať seniorom s orientáciou v online prostredí, deťom a mladým ľuďom s kritickým hodnotením obsahu a dospelým s celoživotným vzdelávaním. V čase rozvoja umelej inteligencie a automatizovaných informačných služieb bude ešte dôležitejšia schopnosť klásť otázky, overovať odpovede a rozumieť hraniciam technológií.

Digitálna a fyzická knižnica nie sú protiklady. Tvoria jeden priestor služieb a možností. Knižnica môže byť dostupná na diaľku a zároveň zostať miestom osobného stretnutia. Jej budúcnosť nespočíva vo výbere medzi knihou a obrazovkou, ale v schopnosti rozumne prepájať rôzne formy poznania.

6. KNIŽNICA AKO PARTNER A AKTÍVNA SÚČASŤ MESTA A REGIÓNU

Živá knižnica nie je ostrovom. Je súčasťou miestneho ekosystému a rozvíja sa prostredníctvom partnerstiev so školami, samosprávami, kultúrnymi inštitúciami, občianskymi združeniami, sociálnymi a zdravotníckymi službami, komunitami, podnikateľmi aj jednotlivcami. Partnerstvo nie je iba uvedenie loga na plagáte alebo výmena priestorov. Je to spoločné hľadanie odpovede na potrebu, ktorú jedna organizácia nedokáže naplniť sama.

Knižnica môže prepájať kultúru, vzdelávanie, sociálnu oblasť a občiansky život. Môže byť miestom, kde sa stretne škola s rodinami, umenie s verejnosťou, odborník s človekom hľadajúcim pomoc alebo generácia mladých ľudí so seniormi. Takéto prepájanie rozširuje dosah knižnice a zároveň posilňuje jej význam v komunite.

Knižnica pritom nemusí zostať uzavretá v tradične chápanej kultúrnej oblasti. Kultúra čoraz výraznejšie vstupuje aj do tém, ako sú psychické zdravie, podpora ľudí so zdravotným postihnutím, sociálne služby, práca s mládežou či posilňovanie spoločenskej odolnosti. Aj kultúrne a komunitné aktivity môžu byť nástrojom pozitívnej zmeny v miestnych komunitách. Knižnica má možnosť tieto oblasti prepájať, vytvárať priestor na spoluprácu a hľadať nové spôsoby, ako byť užitočná ľuďom vo svojom okolí.

Festivaly, verejné čítania, knižné výmeny, diskusie, komunitné projekty a aktivity vo verejnom priestore ukazujú, že knižnica môže byť iniciátorom diania, nie iba jeho hostiteľom. Knižnica môže vstupovať do ulíc a námestí, vytvárať nové príležitosti na stretnutie a prinášať kultúru aj ľuďom, ktorí by za ňou sami neprišli. Verejný priestor sa tak môže stať predĺžením knižnice a knižnica prirodzenou súčasťou mesta či obce.

Partnerstvo zároveň vyžaduje schopnosť deliť sa o priestor, kompetencie aj zodpovednosť. Knižnica nemusí byť vždy hlavným organizátorom. Niekedy je dôležitejšie, že vytvorí podmienky, prepojí správnych ľudí alebo poskytne odborné zázemie. Jej úspech sa nemusí merať tým, koľko aktivít nesie jej názov, ale aj tým, koľko dobrých vecí sa vďaka nej podarilo uskutočniť.

7. ODVAHA EXPERIMENTOVAŤ A UČIŤ SA

Živá knižnica sa neuspokojí s tým, že opakuje postupy iba preto, že sa tak robili vždy. Zachováva to, čo má hodnotu, ale zároveň sa pýta, či jej služby zodpovedajú dnešným potrebám. Má odvahu skúšať nové formy práce, vstupovať do neznámych partnerstiev a overovať nápady v praxi. Nie každý pokus sa podarí. Neúspech však nemusí byť dôvodom na rezignáciu, ak sa z neho dokážeme poučiť.

Inovácia nemusí znamenať drahú technológiu alebo veľký projekt. Môže ísť o zmenu otváracích hodín, nový spôsob komunikácie, presunutie aktivity do verejného priestoru, zapojenie dobrovoľníkov alebo vytvorenie služby, ktorá reaguje na konkrétnu potrebu. Podstatné nie je, či je nápad nový v medzinárodnom meradle. Podstatné je, či prináša zmysluplnú zmenu v prostredí, v ktorom knižnica pôsobí.

Nemusíme byť ideálni a nemusíme mať všetko dokonale pripravené. Niekedy je lepšie začať malou zmenou alebo menším podujatím, než donekonečna pripravovať veľký a dokonale premyslený projekt, ktorý sa napokon nemusí uskutočniť. Aj malé kroky môžu priniesť významné zmeny, ak vychádzajú zo skutočných potrieb ľudí a ak máme odvahu ich uskutočniť. Dôležité je nečakať na ideálne podmienky, ale začať, skúšať, vyhodnocovať a učiť sa.

Kultúra učenia sa musí byť prítomná aj vo vnútri organizácie. Zamestnanci potrebujú priestor na odborný rast, zdieľanie skúseností, spoluprácu a otvorenú diskusiu o tom, čo funguje a čo nie. Živú knižnicu nevytvára iba jej riaditeľ alebo vedenie. Vytvára ju celý tím a spôsob, akým spolupracuje. Dôvera, jasné ciele a primeraná miera samostatnosti umožňujú, aby sa iniciatíva nestala výnimkou, ale prirodzenou súčasťou práce.

Rovnako dôležité je zdieľať skúsenosti medzi knižnicami. To, čo sa osvedčilo v jednej obci alebo meste, môže inšpirovať inú knižnicu, hoci si riešenie bude musieť prispôsobiť vlastným podmienkam. Spolupráca medzi knižnicami, spoločné stretnutia, pracovné skupiny a medzinárodné siete pomáhajú prekračovať hranice jednotlivých organizácií a vytvárajú priestor na spoločné učenie.

8. KNIŽNICA A DEMOKRATICKÁ SPOLOČNOSŤ

Knižnica nie je politickou stranou ani nástrojom jednej ideológie. Jej verejným poslaním je podporovať slobodný prístup k informáciám, poznaniu, kultúre a rozmanitým názorom. V demokratickej spoločnosti má význam práve tým, že vytvára priestor, v ktorom sa človek môže vzdelávať, samostatne uvažovať a utvárať si vlastný názor.

Neutrálna knižnica však nie je ľahostajná knižnica. Nemôže byť ľahostajná k vylučovaniu, diskriminácii, obmedzovaniu prístupu k informáciám alebo k tomu, keď ľudia strácajú možnosť slobodne sa vzdelávať a vyjadrovať. Jej profesionalita spočíva v tom, že chráni pluralitu, rešpektuje dôstojnosť človeka, pracuje s overiteľnými informáciami a vytvára férové podmienky pre stretnutie rôznych hlasov.

Diskusia v knižnici nemusí znamenať súhlas. Môže byť príležitosťou na konfrontáciu názorov, kladenie otázok a hľadanie porozumenia. Knižnica má podporovať kultúru rozhovoru, v ktorej sa odlišnosť nestáva dôvodom na vy-

lúčenie. Práve schopnosť počúvať, rozlišovať argumenty a viesť vecný dialóg je jednou z dôležitých zručností demokratického života.

Knižnica tak posilňuje spoločnosť aj spôsobmi, ktoré sa nedajú vždy jednoducho vyjadriť číslami. Pomáha budovať dôveru, znižovať informačnú nerovnosť, podporovať občiansku angažovanosť a vytvárať spoločný priestor v čase, keď sa ľudia často uzatvárajú do oddelených informačných a sociálnych svetov.

9. ČO ZNAMENÁ PREMENIŤ MANIFEST NA KAŽDODENNÚ PRAX

Manifest má význam iba vtedy, ak sa jeho hodnoty premietnu do rozhodnutí. Každá knižnica si môže položiť niekoľko jednoduchých, ale dôležitých otázok: Koho naše služby oslovujú a koho nie? Kto sa podieľa na tvorbe programu? Vieme, prečo robíme jednotlivé aktivity? Sú naše priestory a informácie skutočne dostupné? Dávame zamestnancom aj návštevníkom priestor na iniciatívu? Čo sme sa v poslednom období naučili a čo sme na základe spätnej väzby zmenili?

Odpovede nemusia byť vždy pohodlné. Môžu ukázať, že niektoré zaužívané postupy už nefungujú, že určitá skupina ľudí zostáva mimo dosahu knižnice alebo že program je síce rozsiahly, ale nie vždy dostatočne zmysluplný. Práve schopnosť pomenovať vlastné limity je predpokladom rozvoja. Sebahodnotenie nemá byť administratívnou povinnosťou, ale nástrojom, ktorý pomáha knižnici lepšie rozumieť vlastnej práci.

Živosť sa nedá merať jediným ukazovateľom. Štatistiky návštevnosti, výpožičiek, podujatí a používateľov sú dôležité, no nevypovedajú o všetkom. Rovnako dôležité je sledovať, či sa ľudia vracajú, či sa zapájajú, či vznikajú nové partnerstvá, či sa zlepšuje dostupnosť služieb a či knižnica dokáže reagovať na zmeny v komunite. Kvalitatívna spätná väzba, rozhovory a príbehy ľudí môžu odhaliť hodnotu, ktorú samotné čísla nezachytia.

Každá knižnica si môže určiť vlastné kroky a tempo. Niekde bude prvým krokom otvorenie priestoru novým skupinám, inde rozvoj digitálnych služieb, práca s dobrovoľníkmi, partnerstvo so školou alebo presun programu mimo budovy. Dôležité je začať, vytrvať a pravidelne sa vracať k otázke, či to, čo robíme, naozaj slúži ľuďom.

10. SPOLOČNÁ ZODPOVEDNOSŤ ZA BUDÚCNOSŤ KNIŽNÍC

Budúcnosť knižníc nebude závisieť iba od nových technológií, budov alebo rozpočtov. Bude závisieť aj od toho, či dokážu presvedčivo vysvetliť svoj význam, či budú prítomné v živote komunít a či si zachovajú dôveru verejnosti. Knižnice potrebujú stabilné podmienky, odborných a motivovaných zamestnancov, kvalitné fondy, dostupné priestory a podporu svojich zriaďovateľov. Zároveň však potrebujú odvahu pomenovať, kam chcú smerovať a akú hodnotu prinášajú.

Živá knižnica nie je luxusom, ktorý si môžu dovoliť iba veľké mestské inštitúcie. Je to spôsob uvažovania, ktorý sa dá uplatniť v malej obecnej knižnici, v regionálnej či mestskej knižnici aj vo veľkej vedeckej inštitúcii. Každá má iné možnosti, ale každá môže počúvať, vytvárať priestor, dôverovať ľuďom, skúšať nové veci a robiť prácu, ktorá má zmysel.

Spolupráca medzi knižnicami dáva týmto snahám širší rozmer. Skúsenosti zo Slovenska, Česka a Poľska, ako aj ďalších krajín, ukazujú, že mnohé výzvy sú spoločné. Knižnice môžu spoločne pomenúvať potreby, rozvíjať nové formy služieb, vytvárať medzinárodné projekty a podporovať sa navzájom. Rozdielnosť prostredí pritom nie je prekážkou, ale zdrojom inšpirácie.

Tento manifest preto vnímame ako začiatok pokračujúceho rozhovoru. Nie je uzavretým dokumentom ani konečnou definíciou živej knižnice. Je spoločným záväzkom vracať sa k otázke, komu slúžime, prečo existujeme a ako môžeme byť užitoční v meniacom sa svete. Je pozvaním pre knižnice, ich zamestnancov, partnerov, zriaďovateľov aj komunity, aby sa na tejto budúcnosti podieľali.

VÝZVA K SPOLOČNÉMU KONANIU

Veríme v knižnice, ktoré nie sú uzavreté samy do seba. V knižnice, ktoré vychádzajú medzi ľudí, otvárajú svoje dvere aj svoje myslenie, spájajú generácie, prepájajú svety a dávajú priestor otázkam aj odpovediam. V knižnice, ktoré vedia, že ich najväčším bohatstvom nie sú iba zbierky, technológie či priestory, ale ľudia a vzťahy, ktoré pomáhajú vytvárať.

Zaväzujeme sa počúvať skôr, než rozhodneme. Hľadať skôr, než odmietneme. Spolupracovať skôr, než budeme konať osamotene. Vysvetľovať, učiť sa a zdieľať. Chrániť slobodný prístup k poznaniu a vytvárať prostredie, v ktorom sa každý môže cítiť vítaný. Nechceme iba hovoriť o otvorenosti, inklúzii a dôvere. Chceme ich každodenne uskutočňovať.

Živá knižnica nie je hotový stav. Je to neustály pohyb, vzťah a rozhodnutie. Rozhodnutie byť tu pre ľudí – a meniť sa spolu s nimi.

KNIŽNIČNÝ VEĽTRH: KEĎ SA KNIŽNICE STRETÁVAJÚ A INŠPIRUJÚ

Súčasťou šiesteho ročníka KUK Festu 2026 s podtitulom Living Libraries of V4 – Živé knižnice V4 bol aj V4 Knižničný veľtrh. A veľtrh to bol v pravom zmysle slova. Desať knižníc zo Slovenska, Českej republiky a Poľska predstavilo vlastné prezentačné stánky, v ktorých návštevníkom festivalu ponúkli pohľad na to najlepšie zo svojej práce. Predstavili svoje služby, podujatia, komunitné aktivity, úspešné projekty aj nápady, ktorými oslovujú čitateľov a rozvíjajú život vo svojich mestách a regiónoch.

Návštevníci neboli iba pasívnymi divákmi. Mohli sa pristaviť, pýtať sa, objavovať, prezerať si ukážky, zapojiť sa do aktivít a mnohé veci si doslova vyskúšať na vlastnej koži. Mohli sa hmatateľne dotknúť toho, ako dnes fungujú knižnice, čo ponúkajú svojim komunitám a akými spôsobmi prekračujú hranice tradičných knižničných služieb. Každý stánok prinášal iný príbeh, inú skúsenosť a inú inšpiráciu.

Veľtrh však nebol určený iba verejnosti. Rovnako dôležitá bola jeho odborná a kolegiálna rovina. Knihovníci si navzájom predstavovali svoje riešenia, vymieňali skúsenosti, porovnávali prístupy a hľadali nové možnosti spolupráce. Prezentácie dopĺňali odborné diskusie a workshopy, ktoré otvárali témy budúcnosti verejných knižníc, ich komunitnej úlohy, dostupnosti služieb, práce s rôznymi skupinami používateľov a reagovania na meniace sa potreby spoločnosti.

V4 Knižničný veľtrh bol presne tým, o čom je KUK Fest a čo vyjadruje myšlienka živých knižníc. Nebol uzavretým odborným podujatím ani prehliadkou inštitúcií. Bol živým miestom stretnutí, skúšania, rozhovorov a zdieľania. Miestom, kde sa knihovníci stretávali s návštevníkmi, ale aj navzájom medzi sebou. Kde sa skúsenosti menili na inšpiráciu a nápady dostávali priestor na ďalší život. Ukázal, že knižnica nie je len budova ani súbor služieb, ale predovšetkým ľudia a vzťahy, ktoré dokážu vytvárať.

Prvý ročník V4 Knižničného veľtrhu privítal desať knižníc z troch krajín. Veríme, že je to začiatok novej tradície a že o rok bude festivalový priestor ešte pestrejší a plný ďalších knižníc, ich príbehov, projektov a inšpiratívnych ľudí. Prijmete naše pozvanie a prídete predstaviť svoju knižnicu na ďalšom ročníku?

Hlasy KUK FESTU

DADO NAGY

Festival Kuk Fest v Dolnom Kubíne dokazuje, že miestna knižnica môže byť živým a inšpiratívnym srdcom kultúrneho života mesta, kde knihy, diskusie, divadlo, koncerty a pouličné vystúpenia prirodzene spájajú ľudí na rôznych úrovniach.

Festival prináša do verejného priestoru inšpiratívnych hostí a zasahuje aj návštevníkov, ktorí by klasické literárne podujatie v knižnici nikdy nenavštívili.

Účasť na festivale je však aj formatívnou skúsenosťou pre desiatky mladých stredoškolákov pôsobiacich ako dobrovoľníci.

Z môjho pohľadu je mimoriadne prínosné ako KUK Fest prepája domácich a zahraničných autorov a predstaviteľov kultúrnych inštitúcií.

Účasť na tomto festivale bola pre mňa vždy silným zážitkom. Od prvého ročníka, kedy som ho navštívil ako hosť, až po tie nasledujúce vo funkcii moderátora.

Pred dvoma rokmi som po diskusii na pódiu stretol na spoločnej večeri so spisovateľkou a režisérkou Evou Borušovičovou, jej synom Martinom a sestrou a literárnou dulou Soňou. Bol to náš najlepší rozhovor, rozhovor, aký sme kedy mali za tridsať rokov, čo sa poznáme. Bohužiaľ, netušil som, že bol posledný.

Rovnako rád spomínam na spoločný večer po akcii so spisovateľmi Arpádom Soltészom, Jurajom Červenákom a odborníkom na informačnú bezpečnosť Tomášom Krišš̌ákom.

Alebo dlhé doobedie ešte pred začiatkom programu so Sašou Salmelou a jej dvomi fínskymi teenagermi.

Ale aj neformálne stretnutia so zástupcami knižníc, vydavateľstiev, s divadelníkmi a inými osobnosťami.

Vo výpočte takýchto neštandardných stretnutí v rámci festivalu by som mohol dlho pokračovať. Niektorých z nich poznám dlhé roky a iní boli novým zážitkom nielen pre divákov, ale aj pre mňa samotného.

V neposlednom rade obdivujem, s akou húževnatosťou dokáže riaditeľ knižnice Roman Večerek vytvárať v Dolnom Kubíne udalosť, ktorá má zmysel.

Dado Nagy, dlhoročný moderátor festivalu

IVETA BABJAKOVÁ

Účasť na 6. ročníku letného knižného festivalu KUK fest 2026: Živé knižnice V4 v Dolnom Kubíne bola pre mňa mimoriadne inšpiratívnym a hlbokým zážitkom, na ktorý som sa už niekoľko rokov tešila, no až v tomto roku som mohla byť jeho súčasťou.

Myslím, že nielen pre mňa, ale aj pre ostatných zúčastnených bola štvrtková panelová diskusia zástupcov a riaditeľov knižníc obohacujúca, stimulujúca a nápaditá. Spoločne sme otvorili pálčivé aj vizionárske témy, ktoré ukázali, že moderné knižnice už nie sú len tichými skladmi kníh, ale otvorenými a dynamickými komunitnými centrami. Táto plodná a podnetná výmena skúseností nás v mnohom posunula vpred a dodala nám obrovskú dávku novej tvorivej energie. Utvrdili sme sa v tom, aká nenahraditeľná je medzinárodná cezhraničná spolupráca v rámci regiónu V4. Osobne som si z diskusie odniesla mnoho podnetov nielen z českých, ale i poľských knižníc a nadviazala nové kontakty s predstaviteľmi knihovníckeho sveta v zahraničí.

Srdečná vďaka patrí Medzinárodnému vyšehradskému fondu (Visegrad Fund), bez ktorého zmysluplnej podpory by sa toto výnimočné medzinárodné podujatie nemohlo uskutočniť v takej vysokej kvalite. Úprimné a obrovské poďakovanie posielam aj celému organizátorskému tímu Oravskej knižnice Antona Habovštiaka pod vedením pána riaditeľa Romana Večereka za bezchybnú organizáciu, neskutočne srdečnú atmosféru a profesionálne vytvorené zázemie. Priateľstvo bolo doslova hmatateľné na každom kroku.

Transformujúca diskusia bola pre celú Verejnú knižnicu Mikuláša Kováča (VKMK) mimoriadnym prínosom a už teraz sa tešíme na aplikovanie všetkých sviežich nápadov do našej praxe! Verím, že budem môcť povedať o rok dovidenia, priatelia!

Mgr. Iveta BABJAKOVÁ, riaditeľka, Verejná knižnica Mikuláša Kováča

JANA SIKOROVÁ

V dňoch 10. – 13. júna sme sa ako partnerská knižnica zúčastnili medzinárodného festivalu KUK Fest v Dolnom Kubíne, ktorý sa tento rok niesol v znamení podtitulu Živé knižnice V4. Bolo nám cťou stáť po boku Oravskej knižnice Antona Habovštiaka a byť súčasťou podujatia, ktoré ukázalo, že knižnice sú dnes oveľa viac než len miestom na požičiavanie kníh.
Festival som mala možnosť zažiť z niekoľkých rôznych pozícií – ako partnerská inštitúcia sme sa podieľali na príprave časti programu, ako riaditeľka som sa zúčastnila panelovej diskusie a ako zástupkyňa znojemskej knižnice sme spolu s kolegyňou Evou Šrámkovou mohli predstaviť našu prácu, projekty a víziu ďalšieho rozvoja knižnice.

Čo sme na festival priniesli?

Chceli sme predstaviť to najlepšie z nášho regiónu aj z okruhu ľudí, s ktorými dlhodobo spolupracujeme.
Do literárneho programu sme odporučili básnikov Jana Spěváčka a Aleša Kauera, ktorí patria k výrazným osobnostiam súčasnej českej poézie.
Hudobnú časť obohatila znojemská hudobníčka Taliraw, ktorej vystúpenie vytvorilo jedinečnú atmosféru festivalu.
Pozvanie prijala aj kolegyňa z Knižnice Matěja Josefa Sychru v Žďári nad Sázavou, s ktorou sme zdieľali spoločný prezentačný stánok. Bola to ďalšia príležitosť ukázať, aká dôležitá je spolupráca medzi knižnicami naprieč regiónmi.

Ako budú vyzerať knižnice o desať rokov?

Jedným z najsilnejších momentov pre mňa bola panelová diskusia riaditeľov a riaditeliek knižníc krajín V4.
Rozprávali sme sa o tom, ako osloviť nových návštevníkov, akú úlohu majú knižnice v komunitách, ako pracovať s modernými technológiami či ako vytvoriť priestor, kam budú ľudia radi chodiť aj o desať rokov.
Odnášam si potvrdenie toho, že budúcnosť knižníc stojí predovšetkým na ľuďoch, kvalitných službách, otvorenosti, vzdelávaní a schopnosti reagovať na meniace sa potreby spoločnosti.

Predstavili sme Znojmo

Na našom stánku sme predstavili niekoľko projektov, ktoré ukazujú, kam sa znojemská knižnica posúva.

Záujem vzbudila premena pobočky Loucká, ktorá vznikla v spolupráci so študentkami Fakulty architektúry VUT. Predstavili sme aj štúdiu novej knižnice v budove bývalej pošty, ako aj naše projekty pre deti, seniorov a ocenenie Bibliotheca inspirans.
Potešila ma aj možnosť krátko sa porozprávať so zástupkyňou Medzinárodného vyšehradského fondu a nadviazať ďalšie kontakty, ktoré môžu otvoriť nové možnosti medzinárodnej spolupráce.

Inšpirácia, ktorá pokračuje

KUK Fest nebol len konferenciou či kultúrnym festivalom. Bol predovšetkým stretnutím ľudí, ktorí veria, že knižnice majú v dnešnej spoločnosti dôležité miesto.
Odnášame si nové kontakty, inšpiráciu, konkrétne nápady aj chuť pokračovať v spoločných projektoch. Práve takéto stretnutia pripomínajú, že najväčšou hodnotou knižníc nie sú len ich fondy, ale predovšetkým ľudia, ktorí ich tvoria a prepájajú.
Ďakujem riaditeľovi Romanovi Večerekovi, celému tímu Oravskej knižnice, študentským dobrovoľníkom aj všetkým, ktorí sa podieľali na organizácii festivalu. Bolo nám cťou byť pri tom.

Jana Sikorová, riaditeľka Mestskej knižnice Znojmo

BOHUMIL KARTOUS

Jedným z najkrajších momentov môjho roka 2026 bol KUK Fest v Dolnom Kubíne. Toto malé slovenské mesto na severozápade krajiny má nielen úžasnú polohu medzi zelenými kopcami Oravy, ale aj knižnicu. A tá knižnica má riaditeľa Romana Večereka, ktorý chápe, že význam knižníc v súčasnosti zďaleka presahuje služby spojené s požičiavaním kníh.
Na festival ma pozvali do diskusie o vývoji informačných a psychologických manipulačných praktík. Okrem toho som tam však zažil aj ďalšie prednášky a diskusie na aktuálne témy, výborne vybranú hudbu či dokonca filmový pub kvíz, na ktorý o jedenástej večer prišiel plný prednáškový stan ľudí!
A Roman vie, prečo to robí. „Keď nie my, tak nikto," hovorí o festivale, ktorý každoročne privádza do Dolného Kubína zaujímavých hostí a vytvára pre miestnych dôležitú spoločenskú, kultúrnu a komunitnú udalosť.
Teším sa, že sa v roku 2027 na KUK Fest opäť vyberiem, ak sa Roman a jeho organizačný tím rozhodnú, že ma budú chcieť zaradiť do programu.
Ešte raz ďakujem Romanovi aj Natálii Šťastnej, ktorá ma v súvislosti s KUK Festom oslovila. A dúfam, že sa budúci rok stretneme aj s Tomášom Krišťákom, ktorý tento rok nemohol prísť!

Bohumil Kartous – český odborník na vzdelávanie, publicista a komentátor venujúci sa dezinformáciám a mediálnej gramotnosti

SLAVOMÍRA KRASŇANOVÁ

Za Krajskú knižnicu Karola Kmeťka v Nitre som sa zúčastnila festivalu KUK Fest organizovaného Oravskou knižnicou Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne. Zaujal ma najmä rozmanitý program, ktorý prepájal kultúrny život knižníc z Poľska, Česka a Slovenska a vytváral priestor na vzájomnú inšpiráciu, výmenu skúseností a otvorenú diskusiu.
Osobne som sa zúčastnila aj panelovej diskusie s názvom „Živé knižnice". Samotný názov vystihoval atmosféru diskusie - bola otvorená, živá a prístupná rôznym názorom a podnetom. Táto diskusia zároveň ponúkla priestor na slobodné myslenie a zapojenie verejnosti. Rozoberali sme témy a otázky, s ktorými sa knižnice v súčasnosti stretávajú, pričom pre mňa osobne bolo podnetné najmä diskutovanie o tom, ako oslovovať mladých ľudí, ako s nimi komunikovať a aké sú ich očakávania od knižníc.
Z diskusie som si odniesla dôležité poznanie, že mladí ľudia sú dnes často zahltení množstvom podujatí, školských povinností a rôznych vzdelávacích

aktivít. Knižnica preto nemusí byť ďalším miestom, kde im budeme hovoriť, čo majú alebo nemajú robiť a čo je správne. Naopak, potrebujú predovšetkým priestor, v ktorom môžu byť sami sebou, stretávať sa, realizovať vlastné aktivity a venovať sa tomu, čo ich skutočne zaujíma.
Aj vďaka tejto skúsenosti som si uvedomila, že smerovanie Krajskej knižnice Karola Kmeťka v Nitre je nastavené správne. Snažíme sa byť otvorenou inštitúciou dostupnou pre všetkých a vytvárať mladým ľuďom bezpečný a podnetný priestor na stretávanie sa a realizáciu vlastných nápadov a aktivít. Prostredníctvom partnerstiev s občianskymi združeniami a ďalšími organizáciami, ako aj vďaka príležitostiam na stretnutia so zaujímavými osobnosťami, im zároveň umožňujeme presadzovať a rozvíjať ich vlastné zámery, záujmy a očakávania.
Účasť na festivale KUK Fest bola pre mňa príležitosťou načerpať nové podnety, vymeniť si skúsenosti s kolegami z iných knižníc a utvrdiť sa v tom, že knižnica má byť predovšetkým živým, otvoreným a bezpečným priestorom pre ľudí.
Už teraz sa tešíme na ďalší ročník.

Slavomíra Krasňanová, riaditeľka Krajskej knižnice Karola Kmeťka v Nitre

PAVOL LACKO

Pochádzam z podobne malého mesta, ako je Dolný Kubín, takže viem, že KUK Fest je malým zázrakom. Zažiť toľko kvalitnej literatúry, hudby a umenia ako takého na pár desiatkach metroch štvorcových je nevídané. Radosť mi spravila aj priateľská atmosféra a program, ktorý praje aj rodinám s deťmi.
Jedenásť z desiatich hviezdičiek!

Pavol Lacko – analytik a lektor kritického myslenia

VENDULA HUMLOVÁ

Veľké veci v malom meste

Romana Večereka, riaditeľa Oravskej knižnice Antona Habovštiaka, som prvýkrát stretla na konferencii v Regionálnej knižnici v Karvinej. Jeho príspevok o práci s mladými ľuďmi v Dolnom Kubíne a festivale KUK Fest ma natoľko zaujal, že som sa rozhodla navštíviť nasledujúci ročník festivalu. Nechcela som si nechať ujsť ani prípravy a zákulisie festivalu, a tak som využila možnosť prihlásiť sa do programu Erasmus+. Mojím cieľom bolo načerpať inšpiráciu pre organizovanie kultúrnych a vzdelávacích aktivít v našej knižnici. Získala som však oveľa viac.

Cesta vlakom z Kladna trvá takmer deväť hodín, ale toto príjemné slovenské mestečko pod horami rozhodne stojí za návštevu. Do Dolného Kubína som prišla deň pred začiatkom festivalu. Mala som tak možnosť podieľať sa na stavbe cirkusového stanu a zároveň priniesť skúsenosť s japonským pouličným divadlom kamishibai, ktoré sa na festival takéhoto formátu výborne hodí.

Na KUK Feste nebolo možné prehliadnuť množstvo mladých dobrovoľníčok a dobrovoľníkov v ružových tričkách. Mladí ľudia zo stredných škôl pomáhali s organizáciou, technickým zabezpečením aj samotným programom. Mnohí z nich strávili na mieste prakticky celý festivalový deň a niektorí aj noc. Pre nich bolo zážitkom už samotné prespanie v cirkusovom stane a stráženie techniky. Neboli len „cieľovou skupinou“, ale prirodzenou a neodmysliteľnou súčasťou festivalu. Program zároveň nezabúdal ani na mladých ľudí. Napríklad workshop Dva poklady v knižnici s koučkou Alenou Zborníkovou ich viedol k zamysleniu nad tým, ako byť vnímavý, čo môžu sami ovplyvniť, ako sa zapojiť do diania okolo seba a prečo má zmysel nebyť ľahostajný. KUK Fest ponúkol aj jedinečné prepojenie miestnej komunity a knihovníckeho prostredia. Prirodzene sa tu stretávali obyvatelia Dolného Kubína s odbornou verejnosťou. Program bol prínosný pre obe skupiny. V rámci diskusie Dobrý večerek prajem sa napríklad diskutovalo o tom, čo pre nás znamená kultúra, ako súvisí s politikou, ako chrániť slobodnú kultúru a kde sa začína autocenzúra.

Rovnako podnetná bola Európska hodinka s Bohumilom Kartousom a Pavlom Lackom, venovaná okrem iného technológiám a ich vplyvu na spoločnosť, predovšetkým na deti a mladých ľudí. Diskusie boli živé, veľmi otvorené a prirodzene zapadali do celkovej atmosféry festivalu.

Prezentácie aktívnych knižníc z krajín V4 a panelová diskusia ich zástupcov a zástupkýň prirodzene prešli do priestoru na zoznamovanie, zdieľanie skúseností a neformálne rozhovory. Festival mi možno paradoxne ponúkol príležitosť viac sa porozprávať s českými kolegyňami z Mestskej knižnice Znojmo či Knižnice Matěja Josefa Sychru v Žďári nad Sázavou. Zároveň vytvoril priestor na spoznanie kolegov a kolegýň z poľských a slovenských knižníc. S mottom riaditeľa knižnice v Kamiennej Góre Tomka Grabińského „V knižniciach je málo vecí, ktoré musíme, ale veľa tých, ktoré môžeme“ som sa natoľko stotožnila, že sa objavilo aj v rozvrhu hodín, ktorý tento rok vydala Stredočeská knižnica.

Festivalové večery priniesli aj priestor na skvelú hudbu. Osobne ma nadchla energická poľská kombinácia punku, folku a textov inšpirovaných medzivojnovým Poľskom v podaní skupiny Hańba!, ale aj jemná, citlivá a emotívna TALIRAW, ktorá prepája klasické violončelo, hlas, live looping a súčasnú elektroniku.

Množstvo ďalších vecí a zážitkov ani nespomínam... Program KUK Festu bol totiž taký rozmanitý, že ani nie je možné obsiahnuť všetko. KUK Fest je odborným, komunitným aj kultúrnym podujatím zároveň. Prináša nezameniteľnú atmosféru, dokáže otvárať aj zložité témy, a pritom nestráca ľahkosť. Už teraz sa teším na ďalší ročník...

Vendula Humlová, Stredočeská knižnica v Kladne

TOMASZ GRABIŃSKI

KUK Fest bol pre mňa veľmi vydareným podujatím z viacerých dôvodov. V prvom rade ponúkol platformu na dlhšie stretnutie a lepšie vzájomné spoznanie malých a stredných knižníc a knihovníkov z Poľska, Česka a Slovenska, a to nielen z blízkeho pohraničia. Nepoznám inú platformu, ktorá by ponúkala podobnú príležitosť. Väčšinou sa totiž stretávame len v užšom kruhu knihovníkov z vlastnej krajiny. KUK Fest nám poskytol čas a priestor na diskusie a neformálne rozhovory, vzájomnú inšpiráciu, ako aj na výmenu nápadov týkajúcich sa budúcej spolupráce v rôznych formátoch a iniciatívach.

Mohli sme sa bližšie oboznámiť s tým, ako pracujú jednotlivé knižnice a knihovníci, čo máme spoločné a v čom sa líšime, ale aj objaviť prístupy, ktoré by mohli byť zaujímavé a prínosné aj v našom prostredí. Som presvedčený, že má zmysel v podobných stretnutiach a diskusiách pravidelne pokračovať.

Ďalšou veľkou prednosťou KUK Festu bola jeho multižánrovosť. Okrem odborného knižničného programu sme mali príležitosť vypočuť si a osobne stretnúť spisovateľov a hudobníkov z troch susedných krajín. Nešlo teda len o odbornú konferenciu, ale aj o príležitosť spoznať živú kultúru susedných krajín, ktorú nám pripravili organizátori festivalu. Aj to môže v budúcnosti priniesť ďalšie aktivity a spolupráce, napríklad v podobe prekladov kníh alebo organizovania koncertov.

Tomasz Grabiński, riaditeľ Mestskej verejnej knižnice v Kamiennej Góre

A TOTO JE LEN ZAČIATOK...

Keď sa festival skončí, vždy na chvíľu príde zvláštny pocit prázdnoty. Ešte pred chvíľou bol park plný ľudí, hudby, rozhovorov, nápadov a energie. Keď privriete oči, stále akoby počuť ozvenu koncertov a smiech divákov z divadelných predstavení. Zrazu je ticho, na miestach, kde stáli stany, zostávajú len stopy po rušných dňoch a všetko sa pomaly vracia do bežných koľají. Trvá to však len chvíľu. Potom prichádza vďačnosť, radosť z toho, čo sa podarilo, a predovšetkým chuť pokračovať.

Šiesty ročník KUK Festu nám priniesol množstvo zážitkov, nových skúseností a poznania. Otvoril nové partnerstvá, priniesol medzinárodné stretnutia a predovšetkým nám ukázal, koľko toho dokážeme vytvoriť, keď sa stretnú ľudia s chuťou spolupracovať, zdieľať a navzájom sa inšpirovať.

Pri čítaní jednotlivých princípov Manifestu a príbehov ľudí, ktorí sa s nami o svoje skúsenosti podelili, si možno uvedomíme, že živá knižnica nemá jednu podobu. Každá je iná, pretože každá komunita je iná. Niekde sa zmena začína novou službou, inde odvahou zamestnancov, dôverou vedenia, iniciatívou dobrovoľníkov alebo obyčajným rozhovorom s návštevníkom. Podstatné je, aby sme nezostali iba pri dobrých úmysloch a slovách.

Nechceme, aby Manifest zostal iba pekným textom na papieri. Vnímame ho ako otvorené pozvanie a zároveň záväzok, ktorý si každá knižnica môže napĺňať vlastným spôsobom. Nemáme na všetko odpovede a ani si nenárokujeme, že poznáme jedinú správnu cestu. Máme však možnosť skúšať, učiť sa, robiť chyby, hľadať riešenia a navzájom si pomáhať. Veď aj to je jeden z princípov živých knižníc.

A práve preto sa už dnes pozeráme dopredu. Pripravujeme KUK Fest 2027, ďalší ročník V4 Knižničného veľtrhu a nové príležitosti na stretávanie a spoluprácu. Veríme, že to, čo sa začalo v Dolnom Kubíne, môže pokračovať ďaleko za hranicami nášho mesta aj krajín V4. Chceli by sme, aby sa myšlienky, ktoré vznikli počas spoločných rozhovorov, workshopov a stretnutí, postupne pretavili do každodenného života knižníc.

Možno sa nám nepodarí zmeniť svet jedným festivalom ani jedným manifestom. Ale môžeme meniť malé veci okolo seba. Môžeme vytvárať miesta, kam ľudia radi prichádzajú, kde sa cítia prijatí, kde môžu slobodne premýšľať, pýtať sa, tvoriť a stretávať sa. A keď sa takýchto miest začne objavovať viac, už to vôbec nie je málo.

Preto vás pozývame, aby ste sa k nám pridali. Prineste svoje nápady, skúsenosti, pochybnosti aj odvahu skúšať nové veci. Zdieľajme to, čo sa nám darí, ale aj to, čo sa nám nepodarilo. Pretože práve vtedy, keď sa dokážeme navzájom počúvať a učiť sa jeden od druhého, vzniká priestor na skutočnú zmenu.

KUK Fest 2027 už začína v našich hlavách. A živé knižnice? Tie sa začínajú všade tam, kde im dáme priestor žiť. Vidíme sa v Dolnom Kubíne!

Mgr. art. Roman Večerek, riaditeľ Oravskej knižnice Antona Habovštiaka a festivalu KUK

